

Carles-Jordi GUARDIOLA,
Carles Riba. Retrat de grup.
Protagonistes de la cultura catalana del segle XX.
València: edicions 3i4, 2017.

Això va d'un professional competent. Doblement editor: empresarial i filològic. Que, passats els anys, si més no persevera, meritòriament, en aquesta segona faceta: la de continuar enfrontant-se, en el seu cas, amb l'ingent material que constitueix la correspondència ribiana. És a dir, amb la literatura, concebuda d'antuvi des de la privacitat pròpia, i només també, en principi, per a la privacitat del destinatari oportú. I això per part d'una de les figures cabdals de la cultura catalana del xx: Carles Riba.

La qüestió és llavors com continuar fent parlar aquestes cartes entre interlocutors altres que els qui n'eren interlocutors originaris; i amb posterioritat a ells, és clar. Sostreure-les, doncs, de la curiositat merament erudita, eminentment documentalista, dels especialistes, per acostar-les a un públic més ampli. Un de constituït igualment per *connaisseurs*, cert, però no menys avingut, irònicament, amb aquella veritat constataada per Josep Pla en el seu *Homenot* sobre Salvador Espriu: que “la xafarderia és la sal de la vida i de la literatura a tot arreu –perquè la cultura no és més que xafarderia”.

I el gènere epistolar, no cal dir, s'hi presta d'allò més, a aquest exercici d'“alta” xafarderia. No debades, com bé va apuntar Enric Bou en el seu assaig sobre els anomenats “papers privats” (1993: 145), és aquest un gènere “autofàgic”, que s'entrededora, doncs. En una denominació, tanmateix, que potser cabria precisar més tot qualificant-lo, el tal gènere, de notablement “autotròfic”. O sigui: que s'alimenta i que es retroalimenta. D'ell mateix, prou. Però també, no menys, de tot allò que Guardiola sap portar a col·lació entorn d'aquesta matèria epistolar primera: bibliografia secundària sobre autors concernits i obres respectives, citacions de literatura de primera instància, testimonis d'antuvi orals, etc.

Tot, evidentment, centrat en vida i llegat, llegat i vida, del personatge nuclear: Riba. En relació amb el qual és que el nostre autor fa giravoltar, en l'escaient mesura, des de “joves postulants” (com poguessin ser Josep M. López-Picó i Joan Crexells) fins a joves exiliats (Joan Oliver, Xavier Benguerel, Francesc Trabal, Domènec Guansé), tot passant per l'esforçada muller (Clementina Arderiu), el “mecenes” ambivalent (Francesc Cambó), el coetani aparentment competidor (Josep M. de Sagarra), l'editor providencial (Josep Janés i Olivé) i el referent tanmateix irrenunciable (Joan Maragall).

El resultat és llavors tan amè com instructiu. Permet d'accedir, gairebé tertuliescament, a tot d'alts i baixos en lligams varis d'amistat i gremials; a manifestacions prou

més explícites que les públicament formulades; a aquelles realitats altres, en definitiva, que solen desenvolupar-se només rere bastidors estant, però que no per això poden ser menys il·lustratives de flagrants servituds i fins de relatives grandeses menors.

Heus-ne aquí una brevíssima selecció tota aleatòria.

López-Picó ancorant-se en un “cristianisme de jaculatòria” i Riba evolucionant des de l’agnosticisme cap a una fe críticament assumida (p. 29-30). Crexells compendiant en una sola frase un supòsit cabdal de la poètica noucentista (p. 56-57). Sintètic retrat per part de Riba dels piquets revolucionaris del 1936 (p. 75) i llums i ombres del mecenatge exercit per Cambó a través de la Fundació Bernat Metge (p. 67-92). Impagable relació de criptònims emprats en la correspondència exposada a censura i sotmesa a possibles represàlies (p. 103). Exabrupte *ad feminam* de Ferran Soldevila en un context de miserosa domesticitat (p. 213). Remissió al document d’un Martí de Riquer anguilós com mai (215-216). Contraposició entre el Sagarra lliurat a l’èxit popular i el Riba conseqüent amb la poesia pura (p. 222), personalitats ambdues “caracterizadas por su falta de sincronización” segons Josep Pla (p. 231), el qual, alhora, és definit per Riba, en una seva carta a Carles Soldevila, com “aquest Sagarra rus” (p. 202). O Riba planyent-se, arran de la seva polèmica de postguerra amb Manuel de Montoliu (p. 234-236), de l’abús que es fa de nom i doctrines de Maragall i que pot voler acabar convertint-lo a ell en “una mena d’antimaragall” (p. 236).

No menys interessants –si no més– són altres episodis susceptibles de compleció recíproca amb esment de bibliografia *ad hoc*. Així, la monografia de Jaume Tur sobre *Maragall i Goethe* (Universitat de Barcelona: 1974) es veu revalidada aquí de manera contundent per la valoració tota negativa que expressa Riba, en una carta al seu fill Jordi, sobre els coneixements que aquell tingués de la llengua alemanya (p. 146). La minuciosa reconstrucció que fa Guardiola del procés de creació de les *Elegies de Bierville* (p. 96-118), s’hauria vist complementada al·ludint al que, a *La poesia de Carles Riba* (Edicions 62, 1979: 84-85), apunta Gabriel Ferrater a propòsit de les circumstàncies històriques més que dramàtiques en què Riba escriví la IX, la dels “sentiments unànimes”. Les vacil·lacions de Riba concernents la seva possible pertinença a l’exili enllà de l’oceà (p. 113-115), troben resolució en la confessió d’aquest a Joan Oliver reportada per Albert Manent en la seva biografia sobre *Carles Riba* (Editorial Alcides, 1963: 64-65): “No puc imposar als meus fills una educació sud-americana”. O, encara, la convicció de Riba que “la política contra la llengua i la cultura catalanes ha estat dissenyada en una universitat i no en una caserna” (p. 169) és concreta en un nom: Antonio Tovar, segons llegim en un documentat article de Josep Massot i Muntaner (*Els Marges*, número 17, 1979: 90).

Una aportació, doncs, l’aquí ressenyada, que, a més d’informativa, es mostra com a altament suggerent: amb vista a obrir noves possibilitats expressives posats a llegir textos en cap cas desdenyables si veritablement volem (re)construir un flux de vida cultural més enllà de preceptes canònics i de procediments convencionals.

(Una sola nota negativa al marge: és d’una frivolitat llastimosa etiquetar, com es fa a la pàgina de crèdits, de “dream team” la foto de portada del llibre amb tot d’intel·lectuals catalans de magnitud més que remarcable; i si, a sobre, s’hi confon Ferran

Soldevila amb el seu germà Carles, i Miquel Llor amb Lluís Valeri, la impressió que en resulta és ja del tot depriment. I és que hi ha paratextos que, al costat dels textos a què són adjudicats, hi “canten” més que unes aixelles brutes).

Josep Murgades
Universitat de Barcelona